

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מן הכיבוש הצלבני ואילך

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעהיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון	—	—	(40×1)	—	40	נקודות
פרק שני	—	{	(20×2)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—					
פרק רביעי	—					
פרק חמישי	—	—	$(6 \frac{2}{3} \times 3)$	—	20	נקודות
סך הכול		—	100	נקודות		

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: לפני שתענה, קרא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

הערות: בעמוד 7 בשאלון מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.

בעמוד 8 בשאלון מפורטים אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה. האתרים מסודרים לפי תקופות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טייטה" בראש כל עמוד המשמש טייטה.
כתיבת טייטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

- שים לב:** (1) בעמוד 7 מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.
(2) בעמוד 8 מפורטת רשימת אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה.
(3) ענה על השאלות לפי ההנחיות המיוחדות.

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

בשאלה שבחרת, ענה על ארבעה מן הסעיפים א-ה (לכל סעיף – 10 נקודות)

1. שלחי התקופה העות'מאנית

- א. הסבר את הרקע למעורבות של המעצמות האירופיות בנעשה בארץ-ישראל במאה ה-19, ואת הסיבה להתמקדותן בירושלים.
- ב. הסבר את ההשפעה של חדירת המעצמות על התפתחות הטכנולוגיה והמדעים בארץ-ישראל במאה ה-19. הבא שתי דוגמאות להתפתחות זו.
- ג. תאר שלושה מאפיינים של הבנייה של המעצמות האירופיות בירושלים במאה ה-19.
- ד. הסבר מניע אחד של כל אחת מן העדות – יהודים, נוצרים ומוסלמים – לבנייה מחוץ לחומות בשלהי התקופה העות'מאנית (סך הכול – שלושה מניעים שונים).
- ה. מוסדות חינוך ותרבות יהודיים שהוקמו בירושלים בתקופה זו מייצגים את החדשנות בתרבות ובהשכלה. הסבר את החדשנות במוסדות אלה, וציין שמות של שני מוסדות כאלה.

2. מלחמת ששת הימים

- א. כיבוש ארמון הנציב היה הקרב הראשון בירושלים במלחמת ששת הימים. איזו חטיבה של צה"ל לחמה בקרב זה? תאר פעולה אחת נוספת של חטיבה זו בירושלים במלחמת ששת הימים.
- ב. תאר את המעמד של הר הצופים בתקופה שבין מלחמת העצמאות ובין מלחמת ששת הימים, והסבר את ההשפעה של מעמד זה על הלחימה בעיר ובסביבתה.
- ג. הסבר מדוע הקרב על גבעת התחמושת היה קשה במיוחד, והאבדות בו היו רבות.
- ד. הסבר שיקול מדיני אחד שבגללו התעכבה הפריצה לעיר העתיקה.
- ה. הסבר מדוע פרצה חטיבת הצנחנים לעיר העתיקה משער האריות, ותאר קושי אחד בלחימה בעיר העתיקה אחרי הפריצה.

שים לב: עליך לענות על שתיים מן השאלות 3-8 (מן הפרקים השני, השלישי והרביעי). לכל שאלה – 20 נקודות.

פרק שני

3. יהודים בירושלים – התקופה הממלוכית, התקופה העות'מאנית

- א. תאר את המצב של הקהילה היהודית בירושלים על פי איגרת הרמב"ן.
הסבר בקצרה את המחלוקת במחקר בנוגע למקומו של "בית כנסת הרמב"ן". (10 נקודות)
- ב. מתי עלו רבי יהודה החסיד ותלמידיו לירושלים? הסבר את הרקע לעלייה זו, ואת השפעותיה על הקהילה היהודית בירושלים. (10 נקודות)

4. מלחמת העצמאות

- א. מה היו המטרות של מבצע "נחשון"? לדעתך, באיזו מידה הושגו המטרות האלה? (8 נקודות)
- ב. הצג את המטרות של מבצע "יבوسی", והסבר כיצד הכיבוש של מנזר סן סימון במהלך המבצע נועד לממש את המטרות האלה. (12 נקודות)

פרק שלישי – אתרי השטח

שים לב: אם בחרת לענות על אחת מן השאלות 5-7 שעוסקות באתר שטח מסוים, אסור לענות בשאלה 8 בנוגע לאותו האתר.

5. נספח א

בנספח א (שני עמודים) מוצגים תצלומים של מראה כללי של אחת השכונות בירושלים ותצלומים של פרטים מן השכונה.

א. ציין את שם השכונה, ותאר את המיקום שלה. (6 נקודות)

ב. אחת המטרות של תכנון השכונה הייתה לספק ביטחון לדיירה.

ציין שני רכיבים אדריכליים הנראים בתצלומים שנועדו להגביר את תחושת הביטחון של התושבים.
(8 נקודות)

ג. הסבר סיבה אחת להקמה של טחנת הקמח בשכונה. (6 נקודות)

6. נספח ב

א. ציין מהו המבנה הנראה בתצלום שבנספח ב, מתי הוא נבנה בפעם הראשונה, והיכן הוא ממוקם בירושלים.
(4 נקודות)

ב. תאר שני מאפיינים אדריכליים של מבנה זה. (6 נקודות)

ג. במבנה זה נקשרו אירועים שהשפיעו על היישוב היהודי בירושלים.

תאר שני אירועים, מתקופות שונות, שנקשרו במבנה, והסבר את ההשפעה של כל אחד מן האירועים האלה על האוכלוסייה היהודית בעיר. (10 נקודות)

7. נספח ג

א. ציין את שם האתר הנראה בתצלומים שבנספח ג (שני עמודים), וציין באיזו מלחמה הוא נכבש. (4 נקודות)

ב. תאר את המיקום של האתר, והסבר מדוע היה חשוב לכבוש אותו. (8 נקודות)

ג. איזה מנהיג נהרג בקרב על אתר זה? הסבר את ההשפעה של מותו על המלחמה. (8 נקודות)

פרק רביעי — אתרי השטח (נוסח חדש)

שים לב: אם ענית על אחת מן השאלות 5-7 בנוגע לאתר שטח מסוים, אסור לענות בשאלה 8 בנוגע לאותו האתר.

8. בחר ב**אחד** מן האתרים הנראים בנספחים א-ג, וכתוב שלט שבו הסבר קצר על האתר שבחרת (כתוב עד עמוד אחד).

ציין בתשובתך את הנספח שבו נראה האתר שבחרת לכתוב עליו.

בהסבר צריכים להיכלל לפחות חמישה מן הנושאים האלה:

— שם האתר (רק אם השם **אינו** מופיע בשאלון)

— מיקום האתר

— עיקרי תולדותיו של האתר

— מתי נבנה האתר

— מי בנה את האתר

— התפקיד של האתר

— חשיבות האתר

— מאפיינים אדריכליים של האתר

— כיצד האתר מדגים תקופה אחת בתולדות ירושלים

— כל מידע אחר הקשור לאתר ולדעתך הוא מידע חשוב

שים לב: הקפד על ניסוח ההסבר כפסקה שלמה ולא כרשימה.

פרק חמישי — מושגים (20 נקודות)

הסבר שלושה מן המושגים 9-16 (לכל מושג — $6\frac{2}{3}$ נקודות).

שים לב: בהסבר המושג התמקד בפרטים האלה:

- בהגדרה
- במידע החשוב ביותר
- בהרחבה או בהדגמה

9. ממלכת ירושלים הראשונה

10. מוחמד עלי

11. אעלה בתמ"ר

12. שכונת חצר

13. אליעזר בן יהודה

14. שיירת הדסה

15. מבצע קלשון

16. דרך בורמה

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים

(מן המאוחרת ביותר לקדומה ביותר)

השנים	התקופה
משנת 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1801	המאה ה-19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1800-1517	התקופה העות'מאנית
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית
1260-1099	התקופה הצלבנית
1099-638	התקופה הערבית (התקופה המוסלמית הקדומה)
638-324	התקופה הביזנטית (תקופת התלמוד)
324-70	התקופה הרומית המאוחרת (תקופת המשנה)
63 לפנה"ס - 70 לספירה	שלהי ימי בית שני ותקופת בית הורדוס (התקופה הרומית המוקדמת)
332-63 לפנה"ס	התקופה ההלניסטית (תקופת בית שני / התקופה החשמונאית)
332-538 לפנה"ס	שיבת ציון (תקופת בית שני / התקופה הפרסית)
538-586 לפנה"ס	התקופה הפרסית
586-928 לפנה"ס	ממלכת יהודה (תקופת בית ראשון / תקופת הברזל)
928-1000 לפנה"ס	הממלכה המאוחדת (התקופה הישראלית / תקופת הברזל)
1000-1200 לפנה"ס	תקופת השבטים ומלכות שאול
עד 1200 לפנה"ס	תקופת הברונזה / התקופה הכנענית

רשימת אתרי השטח, לפי תקופות (מן המוקדמת למאוחרת)

המאה ה-19

- נוטרדאם (תצפית מבחוץ)
- הרובע היהודי: בית כנסת החורבה
- שכונת משכנות שאננים

מלחמת העצמאות

- מנזר סן סימון
- הקסטל

מלחמת ששת הימים

- גבעת התחמושת

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח א (לשאלות 5, 8)

מראה כללי

נספח א (לשאלות 5, 8)

פרטים

נספח ג (לשאלות 7, 8)

